

Gamla Uppsala: Möjliga och omöjliga stolprader och vallanläggning

Arkeologisk undersökning

Gamla Uppsala – framväxten av ett mytiskt centrum. Rapport 7.

John Ljungkvist, Per Frölund & Jonas Wikborg

Uppsala 123:1 & 586:1
Uppsala socken
Uppland

UPPLANDSMUSEET

UPPSALA
UNIVERSITET

Gamla Uppsala: Möjliga och omöjliga stolprader och vallanläggning

Arkeologisk undersökning

**Uppsala 123:1 & 586:1
Uppsala socken
Uppland**

Gamla Uppsala – framväxten av ett mytiskt centrum. Rapport 7.

John Ljungkvist, Per Frölund & Jonas Wikborg

Omslagsbild: Avbaning av matjord i åkermarken söder om Kungshögarna i Gamla Uppsala, september 2014. Foto: Jonas Wikborg.

Upplandsmuseets rapporter 2016:21
Arkeologi

ISSN 1654-8280

© Upplandsmuseet 2016

Planer och renritning: Författarna om inget annat anges

Granskning: Hans Göthberg

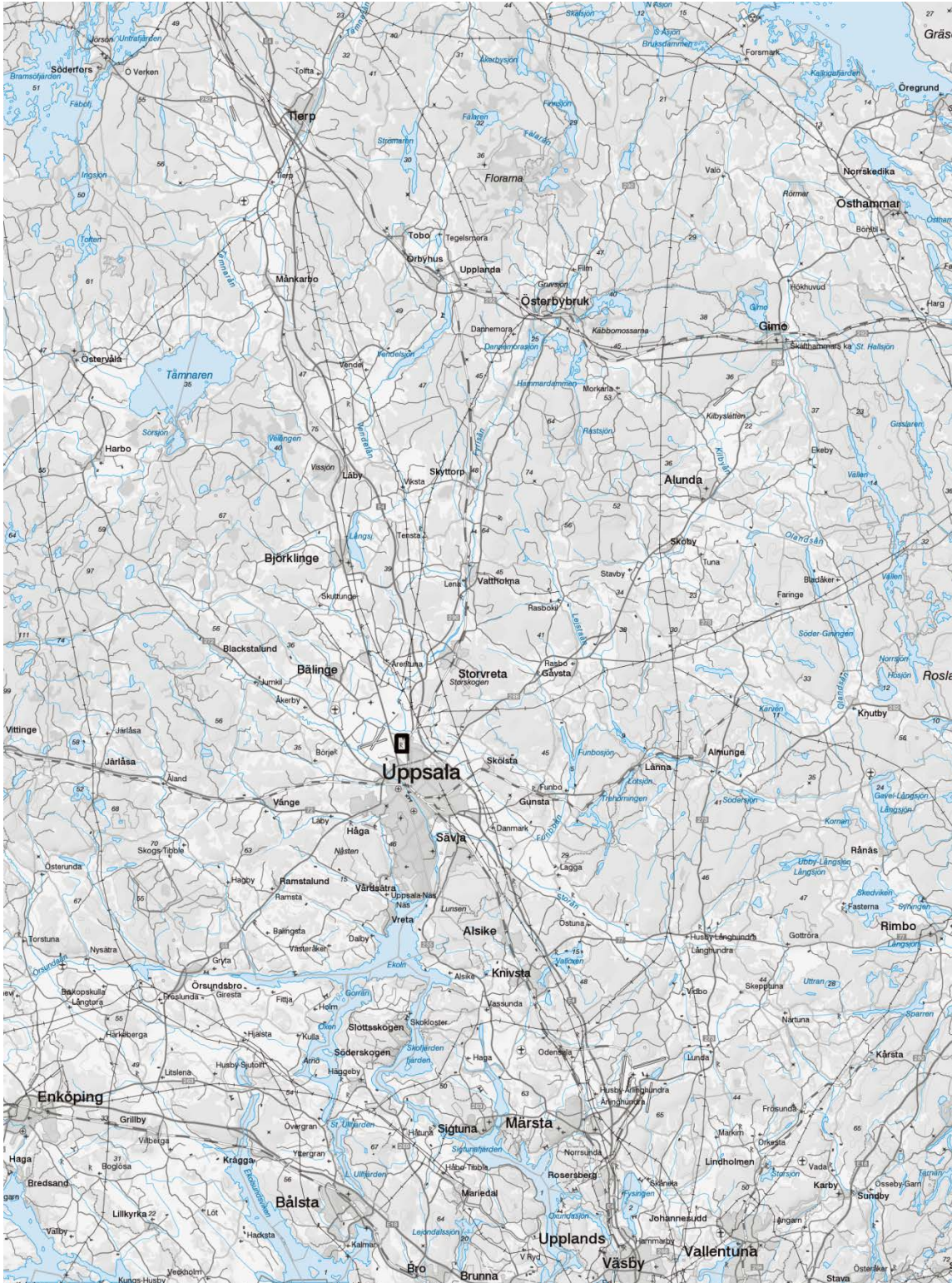
Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet, dnr I2014/00634.

Upplandsmuseet, S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala
Telefon 018 – 16 91 00
www.upplandsmuseet.se

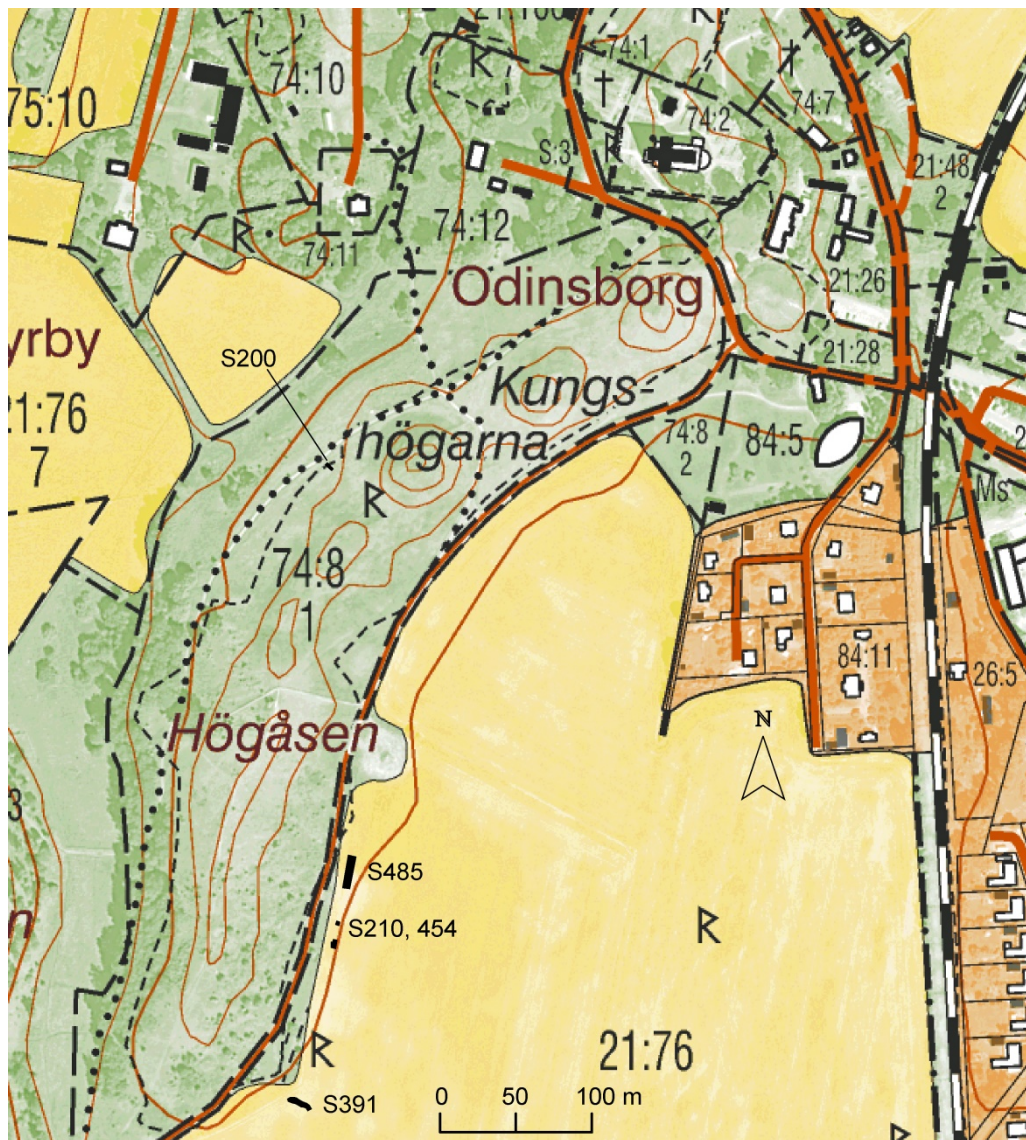
Innehåll

Inledning	5
Gamla Uppsala – topografi och indelning	7
Fornlämningsmiljö och kunskapsläge	9
Historiska uppgifter och äldre lantmäterikartor	9
Målsättning och frågeställningar	11
Genomförande	12
Metod	12
Dokumentation	13
Analyser	13
Undersökningen av vallanläggning	14
Undersökningen av stolprader	17
Arkeologiska objekt	18
Fynd	25
Analyser	25
Sammanfattning	27
Administrativa uppgifter	30
Referenser	31
Bilaga 1: Fyndlista	32
Bilaga 2: Vedartsanalys	32
Bilaga 3: Beskrivningar	33

Inledning

Figur 1a. Planen visar Platsen för undersökningarna mot bakgrund av Topgrafiska webbkartan. Skala 1:175 000.

Figur 1b. Planen visar schaktens placering mot bakgrund av Fastighetskartan. Skala 1:5 000.

Inom ramen för forskningsprojektet *Gamla Uppsala – framväxten av ett mytiskt centrum* utfördes tiden 15-19/9 2014 arkeologiska undersökningar av två ytor i anslutning till Högåsengravfältet i Gamla Uppsala. Den ena ytan utgjordes av en ca 100 m lång svagt bågformad formation strax sydväst om Västhögen som kan misstänkas vara någon form av anlagd vall. Den andra ytan omfattar magnetometerkarterade anomalier som av Trinks & Biwall (2011) bedömts som en möjlig fortsättning på den rad av stolpfundament som undersökts inför utbyggnaden av Ostkustbanan (Beronius, Göthberg, Seiler & Wikborg 2013). Undersökningen finansierades genom anslag från stiftelsen Gellerstedts Fornminnesfond, Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien (KVHAA). Tillstånd till den arkeologiska undersökningen lämnades av länsstyrelsen i Uppsala län (dnr 431-4359-14, beslutsdatum 2014-08-19). Rapporten har sammanställts av John Ljungkvist, Per Frölund och Jonas Wikborg.

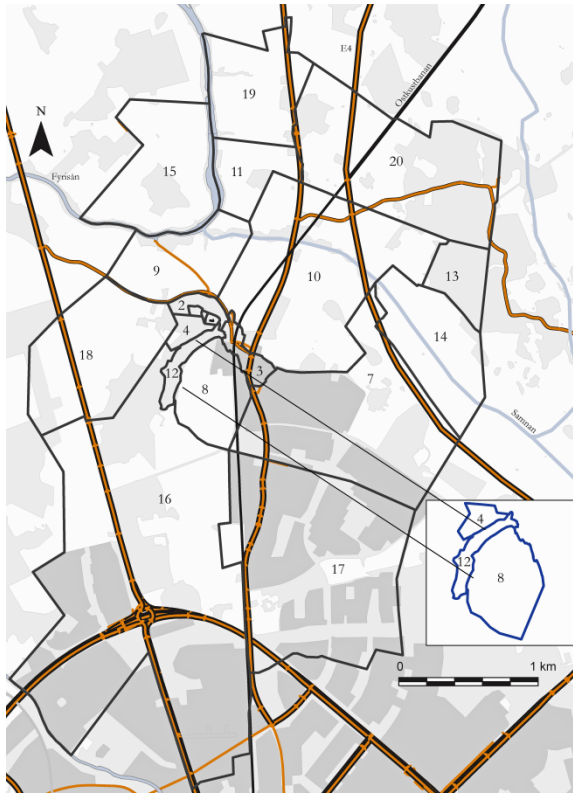
Gamla Uppsala – topografi och indelning

Gamla Uppsala utgör likt merparten av Uppsalaregionen ett relativt ungt landskap som börjar sticka upp ur havet under yngre stenålder. Bebyggelse finns belagd från bronsålder när området utgör den inre delen av ett skärgårdslandskap. Under äldre järnåldern är slättområdet frilagt. Under yngre järnålderns början ligger Gamla Uppsala i skärningen för ett antal vattendrag/dalgångar, samt intill den innersta delen av Mälaren i form av den idag försvunna sjön Föret. Områdets högre topografi präglas av Uppsalaåsen. På dess krönläge och sluttningar har en stor del av bebyggelsen och gravarna förlagts sedan slutet av äldre järnålder. Åsen omges av omfattande lerområden som sluter an mot vattendragen. I områdets norra och östra delar återfinns även moränområden i de högre partierna, vilka i hög grad utnyttjats intensivt för bebyggelse och gravar. Avgränsningen av Gamla Uppsala är historiskt sett problematisk och en fråga om definitioner. Kärnan utgörs av den efterreformatoriska byns ägor men Gamla Uppsala har i synnerhet före etableringen av Östra Aros/Uppsala varit betydligt större och en rad byar/bebyggelse har under olika tider varit intimt knutna till den centrala bebyggelsen som under medeltiden fragmentiserats och uppblandas (figur 2-3).

Id	Namn	Kontext	Kommentar
1	Kyrkogården	Prästgården	Bogårdsområde från 1300-tal
2	Kungsgården	Kungsgården	Bebyggelseläge
3	Kyrkbyn	Kyrkbyn	Bebyggelseläge
4	Prästgården	Prästgården	Bebyggelseläge
5	Klockaregården	Prästgården	Bebyggelseläge
6	Backegården	Prästgården	Bebyggelseläge
7	Stora Gärdet	Kyrkbyn	Åker
8	Lilla Gärdet	Kyrkbyn	Åker
9	Norra Gärdet	Kungsgården	Åker
10	Östra Gärdet	Kungsgården	Åker
11	Lötgården	Prästgården	Bebyggelse och odlingsmark
12	Högåsen	Kungsgården	Fornlämning
13	Kronopark	Gemensamt	Skog
14	Byängen	Gemensamt	Äng
15	Faxan	Kungsgården	Äng och åker
16	Löten	Gemensamt	Betesmark
17	Nyby	Avgärda	Bebyggelse och odlingsmark
18	Myrby	Avgärda	Bebyggelse och odlingsmark
19	Husby	Sekundär	Bebyggelse och odlingsmark
20	Bredåker	Sekundär	Bebyggelse och odlingsmark

Figur 2. Tabellen visar indelningen av Gamla Uppsala (se figur 3).

Under tiden 600-650, genomgår Gamla Uppsala en omfattande monumentalisering som innebär att i synnerhet åsens topografi förändrades i och med att de stora högarna och terrasserna uppfördes (Ljungkvist 2013). Topografin förändrades ytterligare under tidig medeltid när domkyrkobyggnationen ledde till ytterligare förändringar av landskapet. Sedan 1700-talet har landskapet blivit betydligt torrare genom utdikningar och från sent 1800-tal har stora åspartier samt relaterade gravfält grävts bort i samband med grustäkt. Landskapet har med andra ord genomgått en rad omfattande förändringar som började med geologiska och hydrografiskt relaterade omvandlingar till stora mänskliga avtryck/ingrepp från järnåldern till våra dagar. Under historisk tid var Gamla Uppsala Upplands största by och omfattade drygt 500 hektar mark. Gamla Uppsala definieras här som den historiska byns ägoområde, samt de under

Figur 3. Läge för undersökningarna i relation till Gamla Uppsalas delområden (se tabell figur 2).

yngre järnålder utbrutna byarna Myrby och Nyby (Rahmqvist 1986, s. 267f). Till detta kommer också de sekundära byarna Husby och Bredåker (Arwidsson 1948, s.38f; Frölund & Schütz 2007, s. 9ff). För att underlätta en orientering av Gamla Uppsala har en indelning av Gamla Uppsala gjorts (se figur 2-3). Indelningen utgår från de olika ägor och markslag som finns i det äldre kartmaterialet, anpassade till dagens gränser. Delområde 1 utgörs av Gamla Uppsala kyrkogård med en bogårdsmur som uppförts under 1300- eller 1400-talet (Carlsson, Göthberg & Lovén 2010). Kungsgården, dvs. bebyggelselaget för de under 1500–1600 talen fyra kungsgårdarna utgör delområde 2 (Rahmqvist 1986, s. 256ff). Nummer 3 består av Kyrkbyn som under 1500- och 1600-talen heter Gamla Uppsala (ibid, s. 258). Delområde 4–6 är bebyggelselägena för respektive Präst-, Klockare- och Backegårdarna (ibid, s. 258f). Delområde 7–10 är Gamla Uppsalas huvudsakliga åkermark fördelas på fyra gårderna, som till stora delar fortfarande utgör åker; Stora, Lilla, Norra och Östra gårderna (ibid s. 256ff). Lötgården (11) är troligen en utflyttad gård från Gamla Uppsala by under 1500/1600 talen (ibid s. 264). Nummer 12 är Högåsen, dess begränsning följer gravfältet (fornlämning Uppsala 123:1) som var betesmark och sett till markanvändningen hör samman med Löten. Kronoparken (13) är Gamla Uppsalas del av skogen Örlösan. Byängen (14) är Gamla Uppsalas äng som var en del av en vidsträckt sidvallsäng utmed ån Samnan; ängen omvandlades till åker under 1800-talet. Faxan, nummer 15, är namnet på ett område norr om Fyrisån som huvudsakligen består av ängsmark. Nummer 16 är Löten, Gamla Uppsalas del av en utmed Fyrisån vidsträckt betesmark. Delområde 17–20 är de avgärda och sekundära byarna Nyby, Myrby, Husby och Bredåker. 2014 års undersökning ägde rum inom delområde 8 och 12.

Fornlämningsmiljö och kunskapsläge

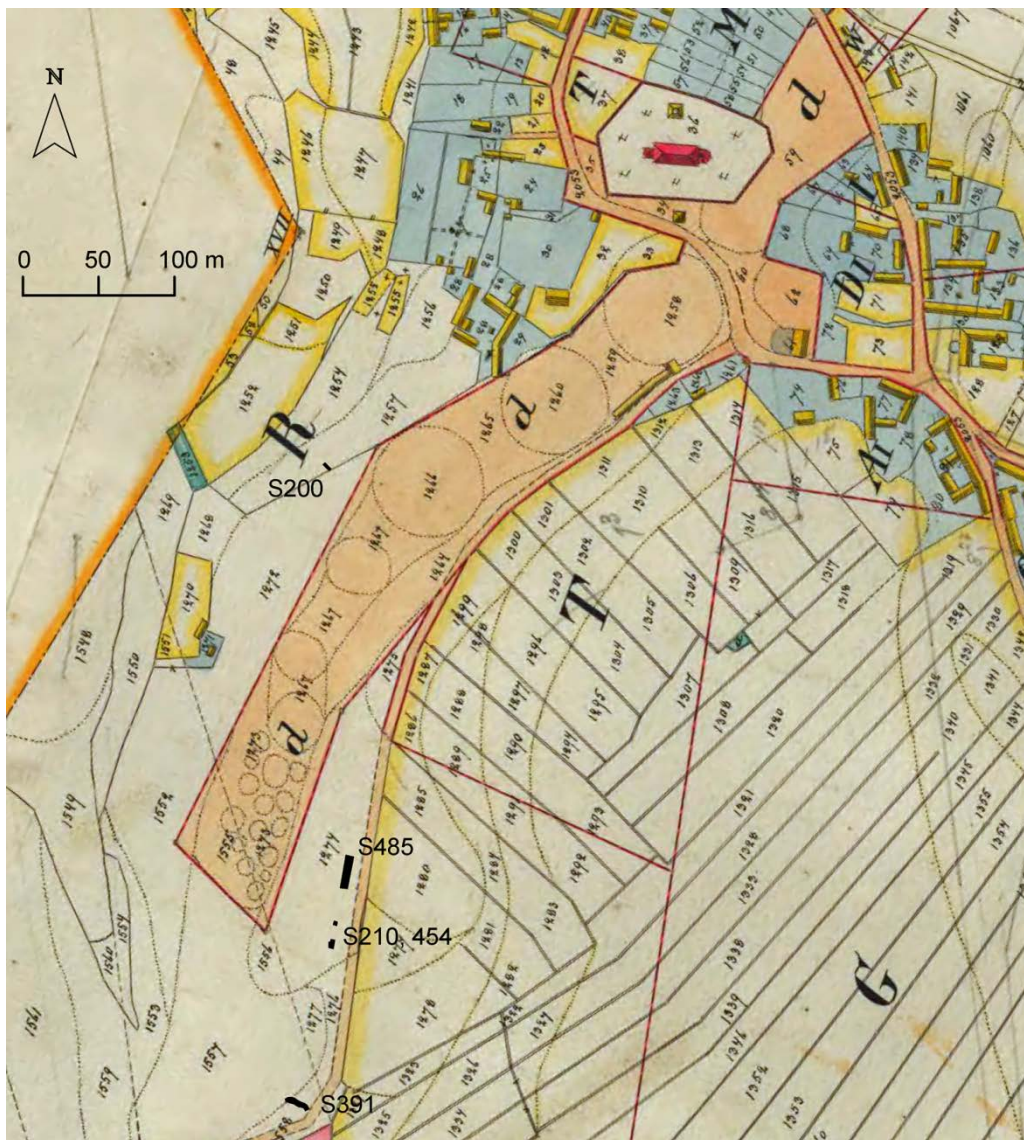
Följande beskrivning av fornlämningsmiljön är koncentrerad till Högåsengravfältet (Uppsala 123:1) och dess närmaste omgivning. Högåsengravfält består idag av omkring 215 registrerade synliga gravar. Det kan delas in i två tydliga gravkoncentrationer som separeras av ett område med talrika grustäktsgröpar, många av sent datum. Den norra gravgruppen domineras av en rad stora gravhögar där Uppsala högar är de mest framträdande. De undersökta stora högarna (Östhögen, Västhögen och Gullhögen) dateras till vendeltid medan merparten av de få undersökta mindre gravarna härrör från vikingatiden. Den södra gravkoncentrationen, består generellt sett av mindre gravar, där det fåtal som undersökts dateras till vikingatid (Ljungkvist 2013). Samtliga för närvarande undersökta gravar utgörs av brandgravar men det finns starka indikationer på senvikingatida skelettgravar i området eftersom ben plöjts fram nära denna undersöknings östra schakt. En provundersökning med syfte att finna skelettgravar har utförts men inte genererat några gravar i åkermarken. Undersökningsytorna var vid tillfället dock små och avgör troligen inte om åkermarken innehåller rester av gravar (Alström & Duczko 2005).

Bebyggelse lämningar på och i anslutning till gravfältet koncentrerades under historisk till dess norra och västra del. De närmast liggande historiska gårdarna var Prästgården, Matsgården och Klockargården, varav den senare låg placerad på gravfältet. En backstuga låg åtminstone fram till 1930-talet på gravfältets västra sida (figur 4). Omkring gravfältets södra del fanns vare sig historiska eller förhistoriska bebyggelse lämningar registrerade före undersökningen. Det har visserligen inte gjorts några utgrävningar i åkermarken men inte heller åkervandringar har gett tydliga indikationer på bebyggelse.

Under senare år har flera karteringar gjorts omkring gravfältets södra del. En metalldektorkartering gjordes i gravfältets södra del år 2010 i syfte att om möjligen finna spår av överplöjda gravar (Frölund, Göthberg & Ljungkvist 2015). Åkern bar emellertid stubb och var synnerligen svårkarterad och bristen på metallfynd från karteringen kan därmed inte betraktas som representativ. Samma år utfördes en begränsad georadarkartering öster om gravfältets norra del och en omfattande magnetometerkartering utmed i åkermarken öster och söder om gravfältet (Trinks & Biwall 2011). Arkeologiskt särskilt signifikanta fynd som uttolkades var två stolprader. Detta skedde efter att en öst-västligt orienterad stolprad framträdde 2011 under förundersökningarna inför Ostkustbanan (Beronius Jörpeland, Göthberg, Ljungkvist, Seiler & Wikborg 2011).

Historiska uppgifter och äldre lantmäterikartor

Undersökningsytorna ligger i direkt anslutning till Högåsengravfältet (Uppsala 123:1). Gravfältet avbildas i detalj först av Olof Rudbeck omkring år 1679 och därefter med en för sin tid enastående detaljeringsgrad av Truls Arvidsson år 1709 samt senare omkring 1850 och 1935 (Lindqvist 1936, pl. 15, 17, 25). En jämförelse av dagens situation relaterad till nämnda historiska kartor (samt fotografier från 1800-talet), visar att gravfältet gradvis krympt, i synnerhet i söder och sydväst. Skadorna kan till stor del knytas till jordbrukets verksamhet men även anläggandet av Klockaregården mellan Öst- och Mellanhögen åren 1679-1709 har troligen förstört gravar eller planat ut yttre gravkonstruktioner. Huruvida gravar delvis finns bevarade inom dessa ytor är oklart.

Figur 4. Lägen för undersökningarna i relation till laga skifteskarten 1856. Notera backstugan väster om Högåsens södra delar (se s. 9)

Vallen ligger i vad som troligen var betesmark under 1600-1800 tal. Att ytan inte är avbildad i geometriska jordeboken 1640-41 och att den betecknas som *sandås vid Myran* (dvs. Myrby träsk) på 1856 års skifteskarta tyder på att det rör sig om betesmark på Högåsens västra sida. På Truls Arnidssons karta år 1709 är omfattande grustäkter ritade på gravfältets västra sida. Tägtgroparna som idag påminner mycket om Arnidssons, har gjort stor åverkan på flera gravhöggar. Den aktuella vallen kan inte ses på kartorna.

Ytan för magnetometeranomalierna beskrivs på laga skifteskarten som sandig åker på sandbotten eller mägergrund. Den berörda ytan sluttar svagt söderut och strax öster om den vidtar en svag sluttning åt öster. I princip ligger ytan på Uppsalaåsen. Med utgångspunkt från Rudbecks karta år 1679 (Rudbeck 1938), är det tveksamt om den är uppodlad vid det tillfället. På Arnidssons karta förefaller detta emellertid vara fallet. Ytan kan betecknas som liggande i en kantzon mellan odlade leriga marker och rena åsavlagringar. Vägar finns belagda på gravfältets östra sida sedan åtminstone 1690 men har sannolikt funnits tidigare I FMIS finns mindre delar av hålvägar registrerade vars södra delar överoddlats (Uppsala 683). Deras orientering tyder på att de äldre

vägarna legat något längre österut och att de efter hand flyttats i samband med att åkermarken expanderat västerut. Denna process har dock främst berört Högåsens sydligaste del där ett stort antal gravar finns inritade på 1709 års karta men som på laga skifteskartan är helt bortodlade (figur 4).

Målsättning och frågeställningar

Syftet med den aktuella undersökningen är att komplettera den översiktliga bilden av Kungsgårdskomplexets olika faser genom att undersöka nyckelytor. Det återstår en rad viktiga delområden där vår kunskap är mycket begränsad. Det rör sig om såväl kända objekt som ännu helt outredda ytor, i synnerhet sådana som inte ligger i åkermark. Då det ur en rad synvinklar är orealistiskt att gräva ut stora delar av området, är det en rimligare strategi att långsiktigt och metodiskt utreda karaktären på ytor i området. Denna undersökning är en del i denna långsiktiga strategi. Fältarbetet 2014 var inriktat på den eventuella vällanläggningen och den möjliga fortsättningen på stolpraden i åkermarken söder om Kungshögarna. Sistnämnda fornlämningstyp var särskilt aktuell då sådana nyligen hade undersökts inom ramen för OKB-projektet. Vid detta tillfälle fanns det möjlighet att komplettera bilden från OKB-projektet genom riktade undersökningar utanför exploateringsområdet för att stärka helhetsbilden av stolpfundament/rader och vällanläggning i Gamla Uppsala.

Den möjliga vällanläggningen omfattar en ca 100 m lång svagt bågformad formation strax sydväst om Västhögen (Uppsala 123). Specifika syften för denna undersökning var:

- Att söka belägga om vällen var konstgjord eller naturlig.
- Fastställa dess stratigrafiska uppbyggnad.
- Datera konstruktionen och relatera den till andra lämningar i området.

Magnetometerkarterade anomalier som av Trinks & Biwall (2011) tolkats som en i rät vinkel löpande fortsättning på den rad med stolpfundament som undersökts inför utbyggnaden av Ostkustbanan (Beronius, Göthberg, Seiler & Wikborg 2013). Specifika syften med denna undersökning var:

- Undersöka om anomalierna från magnetometerkarteringen orsakats av stolpfundament.
- Utifrån en begränsat antal undersökta anläggningar avgöra om de har samma karaktär som stolpfundamenten från tidigare undersökta stolprader.
- Finna daterbart material, med störst sannolikhet ben eller kol, för att diskutera det kronologiska sambandet med övriga stolprader och monument i Gamla Uppsala.

Genomförande

Undersökningen leddes övergripande av John Ljungkvist, Uppsala universitet, medan fältarbetet leddes av Per Frölund, Upplandsmuseet (vallanläggning) och Jonas Wikborg. SAU (stolpfundament). Undersökningen var ett samarbete mellan Uppsala universitet och Upplandsmuseet samt RAÄ/UV och SAU. I fältarbetet deltog professionella arkeologer och arkeologistudenter.

Metod

På den möjliga vallanläggningen (Uppsala 123) placerades ett 12,5 m² stort schakt (S200; figur 1, 3-4). Schaktet avtorvades, undersöktes och återfylldes för hand. Torv och massor förvarades under mellantiden på presenning, med separering av torv från jordmassor.

Förmodade stolpfundament och stolprad: Enligt Trinks & Biwall (2011, s. 30) utvisade magnetometerundersökningen en nord-sydlig orienterad rad parallell med Högåsen, bestående av 12 stenfyllda gropar. Inledningsvis lokaliserades ett urval av magnetometeranomalierna (Trinks & Biwall 2011, s. 8, 18, 20, 30-32, 37, 43, 46). Matjorden togs av för hand inom två mindre ytor i åkermarken strax nedanför Högåsengravfältet. För att effektivisera matjordsavbaningen användes därefter en grävmaskin för att kunna öppna upp större ytor. De ursprungligen ca 4 m² stora ytorna vidgades och kom att omfatta 7 respektive 21 m² (S210, S454; figur 1, 3-4, 12).

Det kunde konstateras att de framrensade magnetometeranomalierna var sinsemellan olika och inte heller uppvisade så stora likheter med tidigare undersökta stolpfundament (se nedan). Avsikten var därefter att undersöka ytterligare några anomalier. Efter samråd med Länsstyrelsens handläggare avbanades två större sammanhängande ytor (S391, 60 m²; S485, 118 m²; figur 1, 3-4, 12) för att få fram ett större urval av anomalier, den förstnämnda förlades till platsen för några av anomalierna i den öst-västliga linjen av stora kraftiga stolphål som anslöt till den norra radens södra ände. Matjorden avsåktes med metalldetektor innan avbaning. Ett större sammanhängande kulturlager avsåktes med metalldetektor efter frambaning (A489, 43 m²).

Figur 5. Matjordsavbaning i schakt 485. Foto: Jonas Wikborg.

Dokumentation

Plandokumentation och lägesbestämning av fynd och prover utfördes med GPRS för registrering och vidare bearbetning i dokumentationsprogrammet Intrasis. De arkeologiska objekten beskrevs i fält på anpassade kontextblanketter som sedan registrerats i Intrasis. De två påträffade stolpfundamenten redovisas i separata beskrivningar enligt samma mall som de vilka undersöktes inom ramen för OKB (Beronius, Göthberg, Seiler & Wikborg 2013). För att komplettera plandokumentationen användes lod- och snedbildsfotografering. Snedbildsfotografering togs också för att skapa 3D-modeller av schakten. Sektioner av arkeologiska objekt dokumenterades och ritades på ritfilm i skala 1:20 som sedan digitaliserats.

Analyser

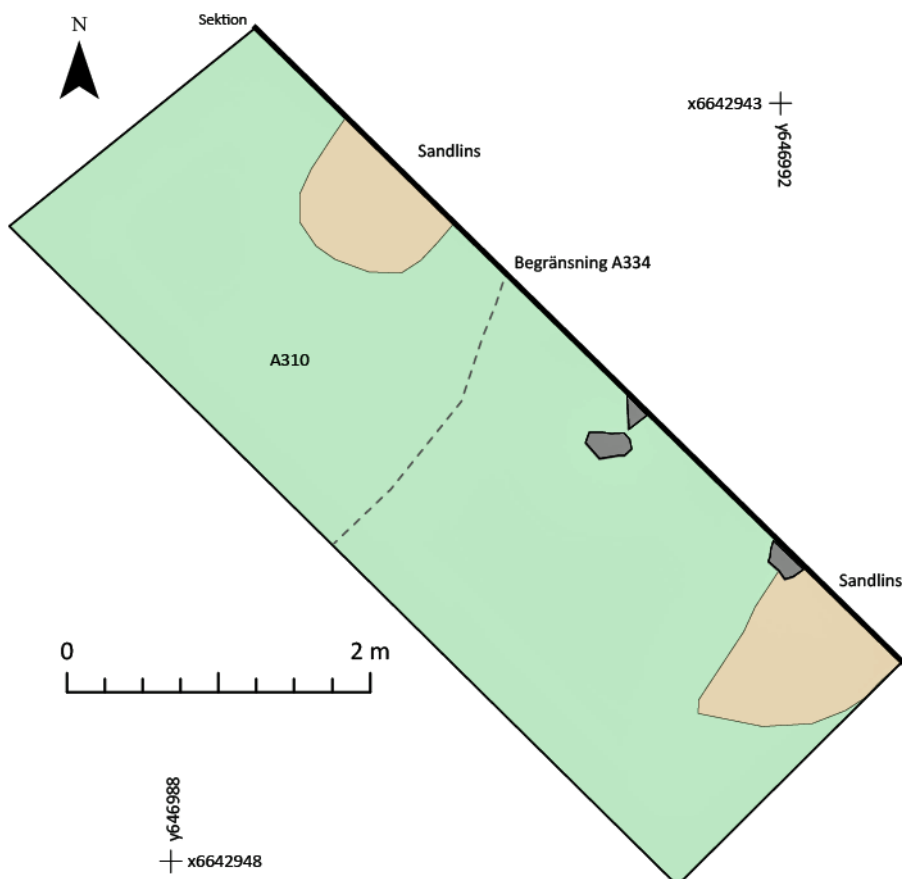
¹⁴C-analyser har utförts av Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet för att datera valda kontexter. En vedartsanalys gjordes för att fastställa provets egenålder och för att bidra till en långsiktig strategi att samla in material för forskning om utnyttjandet av material för bränsle och konstruktioner i Uppsalaregionen. Den vedartsanatomiska analysen gjordes av Thomas Bartholin (Scandinavian Dendro Dating). En osteologisk analys för att besvara frågor kring arter, slaktmönster, kosthållning gjordes av Emma Sjöling och Sofia Prata (SAU). En makrofossilanalys var planerad men på grund av brist på material i de tagna proverna har en sådan inte kunnat göras.

Undersökningen av vallanläggning

Undersökningen omfattade ett 12,5 m² stort schakt (2,1 x 6 m). Schaktet placerades i vallens norra del, ca 22 m väster om Västhögen och tvärs över vallens längdriktning.

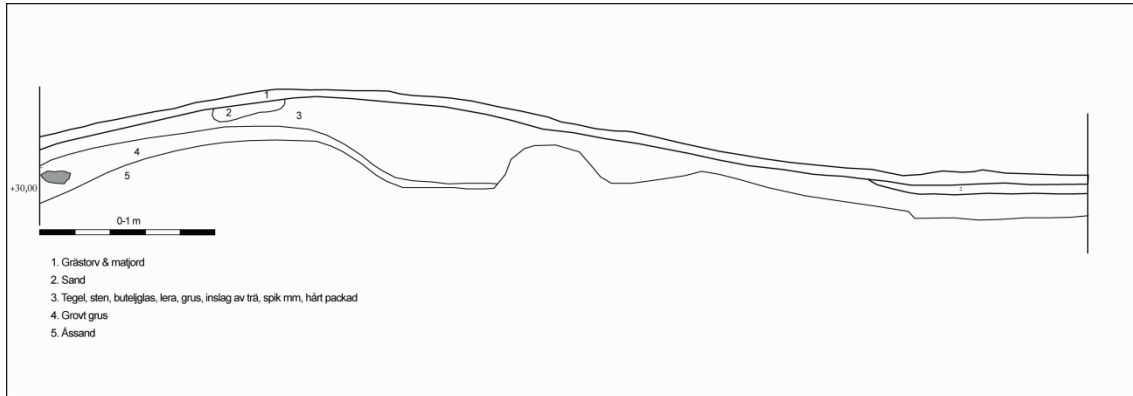
Över. Figur 6a. Schakt (200) över vallen efter avtorvning. I fonden Myrby träsk. Foto fr. Ö: Per Frölund. Under. Figur 6b. Plan över schakt 200. 1:50.

Grästovv och matjord utgjorde ett ca 0,1 m tjockt lager. Därefter handrensades ytan och ett mycket blandat och omrört lager framträdde (lager 310). Lagret bestod av grus och sand med inslag av buteljglas, mindre sten, tegel, spik och cement. Utmed schaktets norra kant grävdes en ca 3 m lång och 0,4 m bred tranche ner till vad som tolkades som ås sand. Ovan åssanden och under lager 310 fanns ett lager med grovt grus (lager 334). Inga fynd gjordes utöver ovan nämnda recenta material.

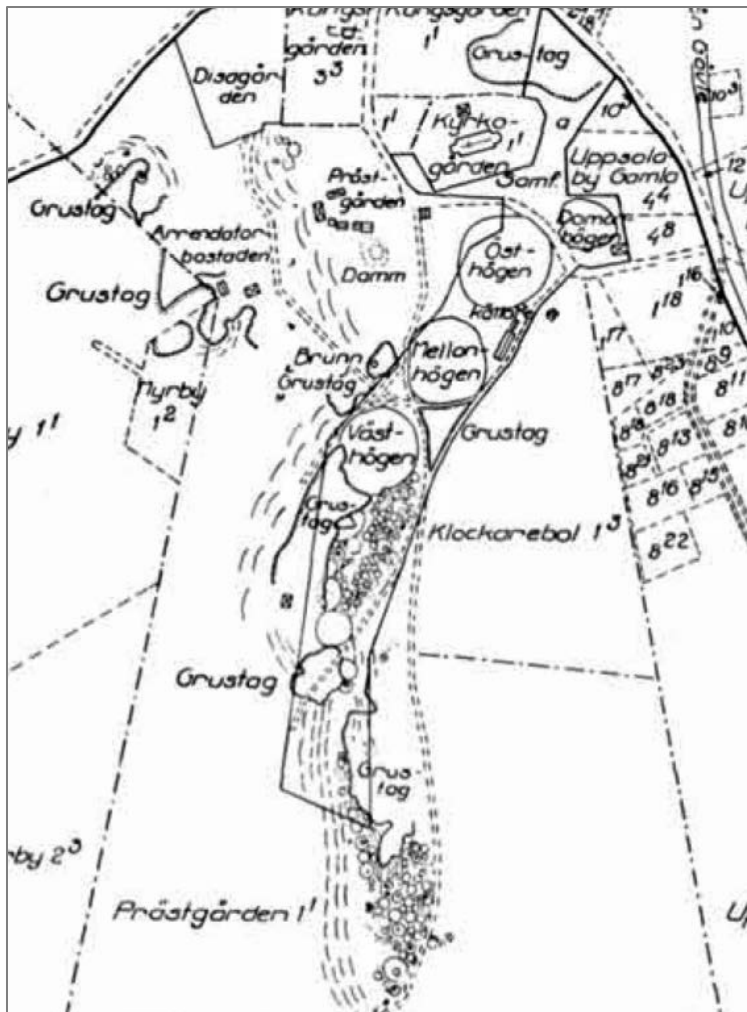

Figur 7. Lager 310. Foto fr. SO: Josefin Ohlsson.

Figur 8. Sektion genom schaktets norra kant. Skala 1:40. (3=A310, 4=A334)

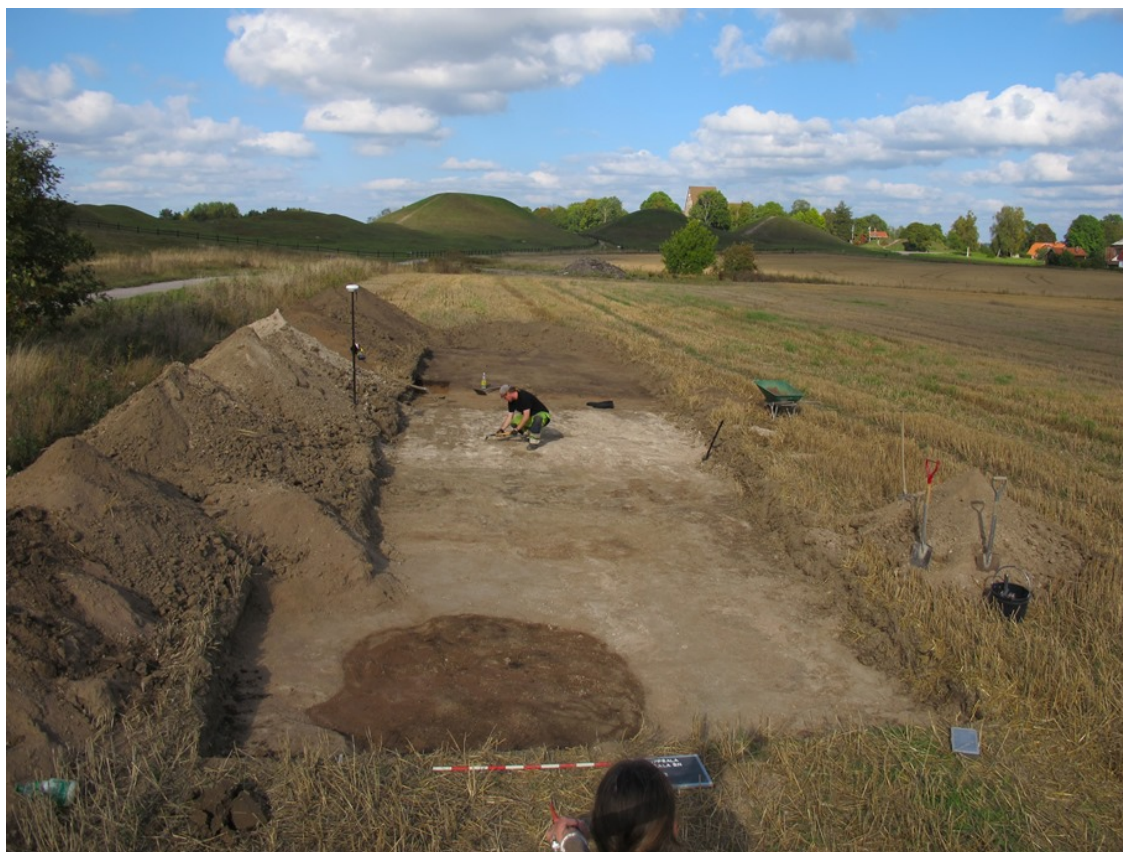
Undersökningen av detta avsnitt av vallen visade att den består av påförda massor. Massornas sammansättning tyder på att de rör sig om rivningsmassor, troligen från hus. Det är därför rimligt att tänka sig att vallen byggts upp av rivningsmassor i samband med iordningsställandet av Gamla Uppsala fornlämningsområde (Gustawsson 1949). Grusgropen, vars västra kant ungefär motsvarar vallen, fylldes igen vid Riksantikvarieämbetets iordningsställande av fornlämningsområdet. Närmast belägna bebyggelse var en tomt och täppor tillhörande en backstuga på laga skifteskartan (se figur 4 och 9).

Figur 9. Grustaget sydväst om Västhögen med byggnaden Alphyddan. Detalj från Gustawsson 1949, figur 1.

Undersökningen av stolprader

Undersökningen av magnetometeranomalier omfattade en sammanlagd yta av 216 m² fördelat på fyra schakt (210, 391, 454, och 485). Samtliga schakt grävdes i åkermark, det sydligaste av dem (391) omkring 22-23 m över havet, de övriga på höjder kring 25-26 m över havet. Matjordens tjocklek uppgick till omkring 0,25–0,35 m.

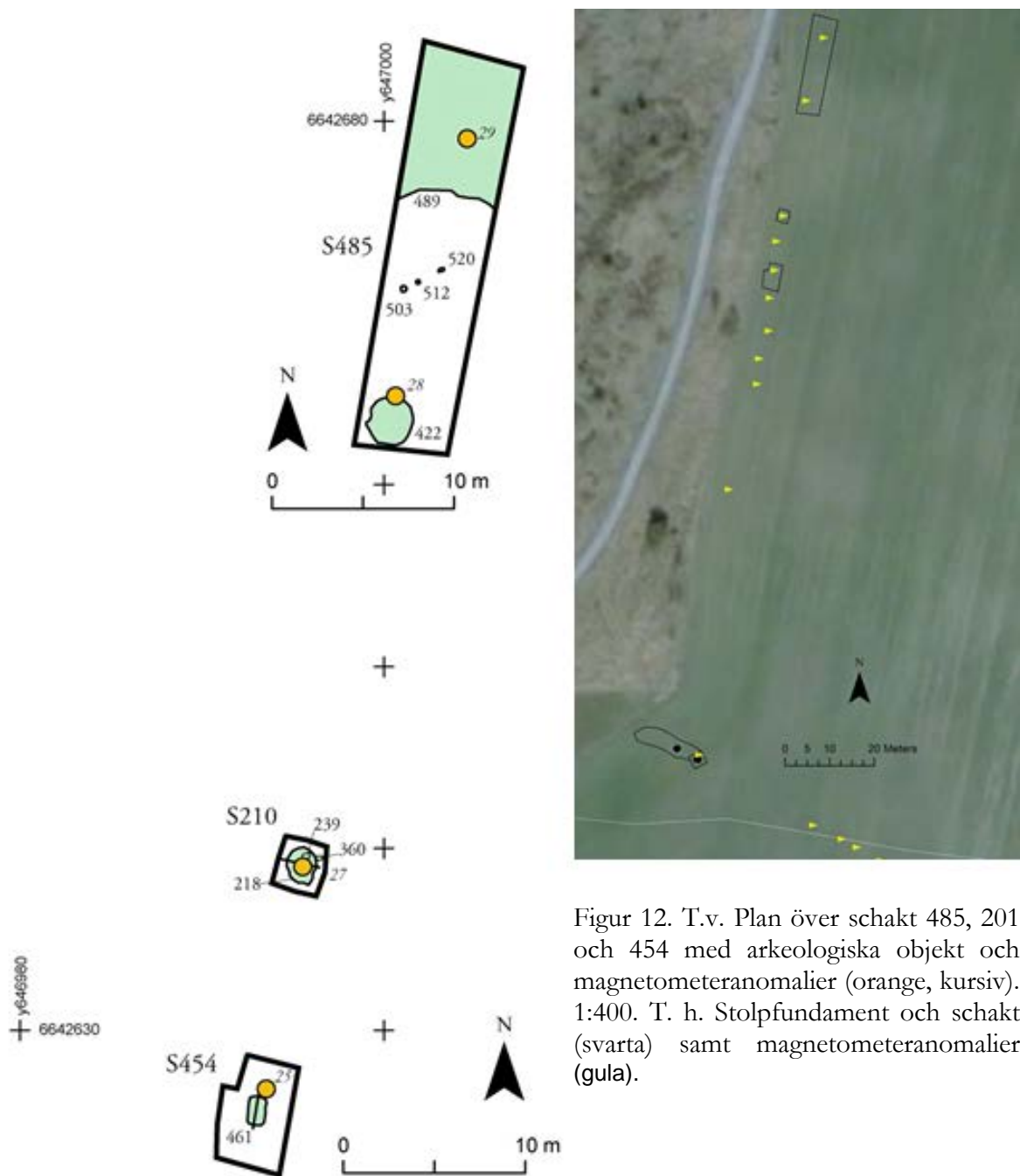

Figur 10. Schakt 485, det nordligaste av de fyra schakt som undersöktes i åkermarken S om Kungshögarna. I förgrunden skymtar nedgrävning 422 vilken efter undersökning har tolkats som en naturbildning. Foto fr. S: Jonas Wikborg.

Schakt	Beskrivning	M ö h	Schakt m ²	Kontexter
210	3 x 2,5 m stor yta	25,60-25,90	7,20	218, 239, 249, 360
391	17 x 4 m stor yta	22,38-22,73	69,40	370, 549
454	6 x 4 m stor yta	25,11-25,382	21,00	461
485	22 x 5,5 m stor yta	26,4-26,91	118,80	422, 489, 503, 512, 520

Figur 11. Tabell över schakten samt påträffade nedgrävningar och lager.

Arkeologiska objekt

Figur 12. T.v. Plan över schakt 485, 201 och 454 med arkeologiska objekt och magnetometeranomalier (orange, kursiv). 1:400. T. h. Stolpfundament och schakt (svarta) samt magnetometeranomalier (gula).

Sammanlagt framkom 10 nedgrävningar (218, 239, 360, 370, 422, 461, 503, 512, 520 och 549). Samtliga utom 370 och 549 undersöktes. Tre objekt kunde efter undersökning avfärdas som ytliga mörkfärgningar (503, 512, 520) och ytterligare tre som stenlyft (218, 239, 360). En sjunde bedömdes som en naturbildning (422). De tre återstående har tolkats vara en härd (461) och två stolpfundament (370 och 549). Dessutom påträffades ett större, sammanhängande lager (489) som delundersöktes. Lagret antas vara en rest av ett äldre odlingslager.

ID	Tolkning	Schakt
218	Stenlyft	210
239	Stenlyft	210
360	Stenlyft	210
370	Stolpfundament	391
549	Stolpfundament	391
461	Härd	454
422	Naturbildning	485
489	Odlingslager	485
503	Mörkfärgning	485
512	Mörkfärgning	485
520	Mörkfärgning	485

Figur 13. Tabell över arkeologiska objekt.

Härd 461

Härden låg centralt i schakt 454. Den var rektangulär med rundade hörn och var 1,52 x 0,91 m stor. Anläggningen var 0,24 m djup med lutande sidor och plan botten. Fyllningen bestod till merparten av skärvig, skörbränd sten. I utrymmet mellan stenarna fanns en fyllning av siltig lera med träkolsbitar. I nedgrävningens botten fanns en 0,02 m tjock lins av träkol, delvis bestående av större sammanhängande stycken med fibrer i gropens längdriktning. Under nedgrävningens botten hade det naturliga underlaget blivit orangefärgat omkring 0,04 m ned, sannolikt var detta orsakat av värmen från elden och de upphettade stenarna.

Figur 14. Den frambanade härden 461. Notera det orangefärgade stråket kring nedgrävningskanten. Foto: Jonas Wikborg.

Figur 15. Härd 461 efter att delar av fyllningen avlägsnats i den Ö halvan. I härdens centrala del skymtar den lins av träkol som fanns i dess botten, under skärvstenspackningen. Foto: Jonas Wikborg.

Figur 16. Härd 461 efter att hela skärvstenspackningen grävts fram. Foto: Jonas Wikborg.

Mörkfärgningar

Vid matjordsavbaningen i schakt 485 identifierades tre mindre mörkfärgningar i schaktets mellersta del (503, 512, 520). Efter en närmare undersökning har dessa utgått då de visade sig vara mycket grunda med en humös, siltig fyllning.

Naturbildning

I södra delen av schakt 485 framkom ett 2,6 x 2,3 m stort, rundat sandigt område (422) som i plan avvek från det omgivande naturliga underlaget. Fyllningen bestod mestadels av sand med inblandning av lerklumpar. Inga tydliga nedgrävningskanter kunde urskiljas och det var bitvis svårt att hitta någon avgränsning mot underlaget. Undersökningen gjordes för hand ned till ett djup av 0,55 m utan att någon botten nåddes. Fyllningen saknade all form av kulturpåverkan och tolkas som någon form av naturbildning i anslutning till åsen.

Odlingslager

I den norra halvan av schakt 485 påträffades ett större, sammanhängande lager (489) som sträckte sig 8-9 m in i schaktet och fyllde ut hela dess bredd (5,5 m). Lagret kunde avgränsas mot söder, men fortsatte utanför schaktet i övriga riktningar. Hela den frambanade delen av lagret avsöktes med metalldetektor utan minsta indikation. Delar av lagret handrensades i ytan varvid inget fyndmaterial kunde konstateras. Ett spad Brett schakt handgrävdes genom lagret utmed schaktets västra sida för att undersöka och dokumentera lagrets djup samt undersöka eventuell förekomst av fynd. Lagret var uppemot 0,22 m djupt bestod av lucker silt och befanns vara helt utan fyndmaterial. Lagret tolkas som en i en grund svacka bevarad del av ett äldre odlingslager som undgått att skadas av senare tiders plöjning.

Figur 17. Lager 489 framkom i N delen av schakt 485. Foto: Jonas Wikborg.

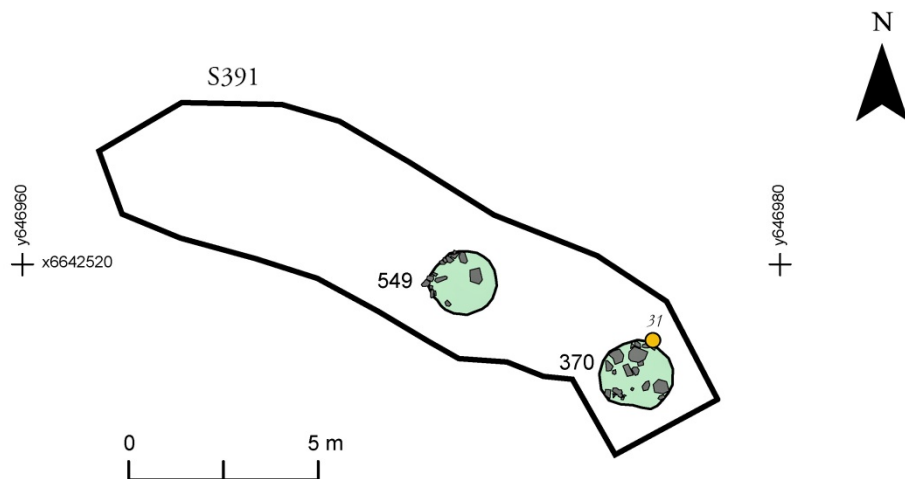
Figur 18. Ett smalt schakt handgrävdes genom lager 489 utmed den V schaktkanten. Det tunna lagret låg i en grund svacka och tunnade succesivt ut mot S. Foto: Jonas Wikborg.

Stenlyft

I schakt 210 påträffades en större (218) samt några mindre mörkfärgningar (239, 360) vilka efter undersökning har tolkats som igenfyllda gropar efter avlägsnade stenar. Det större stenlyftet (218) var rundat och mätte 1,95 x 1,65 m i diameter. Det var upp till 0,08 m djupt med en oregelbunden bottenprofil och hade en fyllning av beige, homogen siltig sand (249). I de perifera delarna återfanns enstaka mindre stenar. Direkt öster om 218 låg ett mindre stenlyft (239). Även detta var rundat i plan. Det mätte 0,38 x 0,26 m i diameter och var 0,08 m djupt med gråbrun fyllning (359) av sandig lera. I schaktets norra del fanns ytterligare ett stenlyft (360). Även detta var rundat i plan och mätte 0,40 x 0,37 m i diameter. Djupet uppgick, liksom för de andra, till 0,08 m. Fyllningen (262) utgjordes av sandig silt.

Figur 19. T.v. Stenlyft 218 efter framrensning i plan. T.h. Stenlyft 218, efter att fyllningen i den S halvan tagits bort. Foto: Jonas Wikborg.

Figur 20. Schakt 391 med stolpfundament och magnetometeranomali 31 (orange, kursiv). 1:200.

Stolpfundament

I det sydligaste schaktet framkom två större nedgrävningar (370, 549) på ett inbördes avstånd av 5,2 m, med inslag av stenar i ytan (se bilaga 3). I plan hade de mycket stora likheter med de stolpfundament som tidigare undersökts i Gamla Uppsala. Vid de arkeologiska undersökningarna inför utbyggnaden av Ostkustbanan har omkring 160 större, stenskodda gropar efter kraftiga trästolpar undersökts i två linjära konstruktioner (Beronius, Göthberg, Seiler & Wikborg 2013). Mindre mängder obrända djurben påträffades i de centrala delarna av nedgrävningarna inom den stenskoning som omgav utrymmet för de förmodade trästolparna. Djurbenen antas ha rasat in i hålrummen efter de förmultnade eller avlägsnade trästolparna. De här påträffade stolpfundamenten låg i förlängningen av den stolprad som undersökts några hundra m längre österut.

Figur 21. Stolpfundament 370 efter framrensning. Foto: Jonas Wikborg.

Figur 22. Stolpfundament 549 efter framrensning. Foto: Jonas Wikborg

Figur 23. Drönbild av stolpfundament 549 (tv) och 370 (t.h.). Foto: Daniel Löwenborg.

Fynd

Fyndmaterialet inskränkte sig till några fragment av obrända ben (F1-4, se osteologi nedan) vilka påträffades i de båda stolpfundamenten (370, 549). De aktuella anläggningarna undersöktes inte, utan benen framkom vid finrensning efter avbaningen. Benfynden gjordes i fyllningen innanför de skoningsstenar som antas ha legat kring en numera försvunnen trästolpe.

Analyser

Den osteologiska analysen visade att benen kom från däggdjur. Två av fyndposterna (F3-4) var alltför små för att närmare kunna artbestämmas. De andra två kom från nöt respektive får och kom från de nedre, köttfattiga extremiteterna på dessa djur. De sistnämnda skulle kunna utgöra slaktavfall som deponerats på markytan i anslutning till de förmodade trästolparna.

F	Lager	Nedgrävning	Art	Benslag	Vikt (g)	Kommentar
1	389	370	Får	Mellanfotsben,	24,2	Komplett bakben
2	575	549	Nöt	Fotrotsben (ct) centrofanale, höger	8,8	Hundnagt, därefter vittrat
3	575	549	Däggdjur	Rörbensfragment	1,0	-
4	389	370	Däggdjur	Rörbensfragment	0,7	Bränt

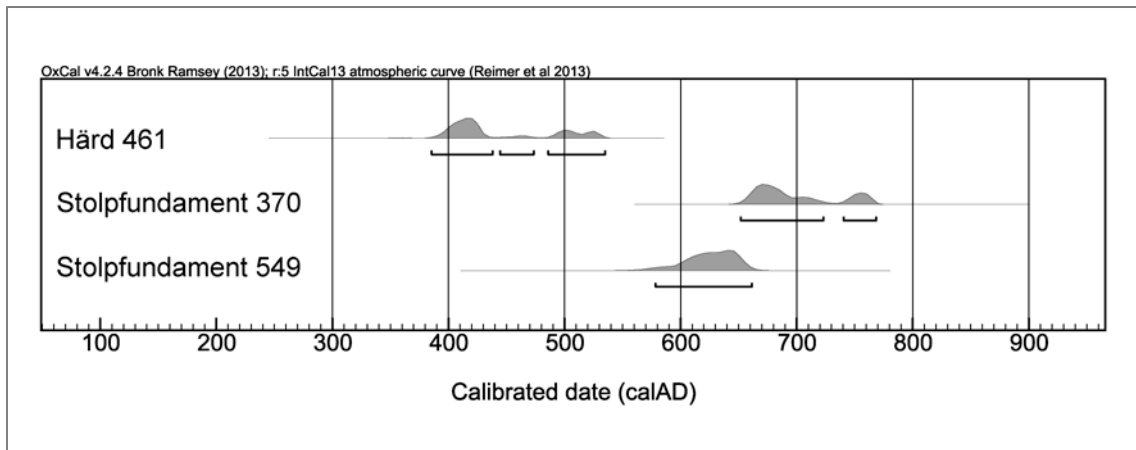
Figur 24. Tabell över resultatet från den osteologiska analysen. Bedömningarna är gjorda av Sofia Prata och Emma Sjöling, SAU.

Träkol från härden (461) har vedartsanalyserats och bedömts vara tall (se bilaga 2).

Träkol (P1077) från kollagret i botten av härden (461) valdes ut för ¹⁴C-analys, liksom ben (F1-2) från kontexter som kan knytas till de två intilliggande stolpfundamentens destruktionsfas (370, 549). Träkolet från härden daterades till folkvandringstid (Ua-49737) och de båda djurbenen har daterats till vendeltiden (Ua-49738, Ua-49739).

ID	Kontext	BP	Kal. 68,2%	Kal. 95,4%
Ua-49737	461	1622 ± 21	396AD (55,1%) 429AD 494AD (10,2%) 508AD 521AD (3,9%) 526AD	385AD (61,4%) 438AD 444AD (5,7%) 473AD 486 AD (28,3%) 534AD
Ua-49738	370	1321 ± 30	658AD (53,1%) 693AD 748AD (15,1%) 762AD	652AD (73,5%) 722AD 740AD (21,9%) 768AD
Ua-49739	549	1421 ± 32	610AD (68,2%) 650AD	578AD (95,4%) 661AD

Figur 25. Tabell över ¹⁴C-analyser. OxCal v4.2.4 Bronk Ramsey (2013); r:5 IntCal13 atmospheric curve (Reimer et al 2013).

Figur 26. Diagram över ^{14}C -analysernas kalibrerade dateringar. OxCal v4.2.4 Bronk Ramsey (2013); r:5 IntCal13 atmospheric curve (Reimer et al 2013).

Sammanfattning

Under en vecka i september 2014 utfördes en arkeologisk undersökning inom ramarna för forskningsprojektet *Gamla Uppsala – framväxten av ett mytiskt centrum* vid två ytor i anslutning till Högåsengravfältet i Gamla Uppsala.

Vallanläggningen var en ca 100 m lång svagt bågformad formation belägen strax sydväst om Västhögen som misstänktes vara någon form av anlagd vall. Undersökningen visade att vällen var uppbyggd av recenta massor, vari bland annat byggnads- och hushållsmaterial ingick. Vällen är med all sannolikhet ett resultat av de omfattande åtgärder som Riksantikvarieämbetet lät göra för iordningsställandet av Gamla Uppsala fornlämningsområde från och med 1920-talet (Gustawsson 1949). Undersökningsresultatet pekar på att, även om Riksantikvarieämbetet syftade till att återställa området till vad som då uppfattades som ett mer ursprungligt tillstånd, så har miljön omskapats, byggnader rivits, grustag och andra kaviteter fyllts igen. En berättigad fråga inför varje undersökning inom Gamla Uppsala fornlämningsområde borde därför vara om här kan finnas spår av restaureringsåtgärder.

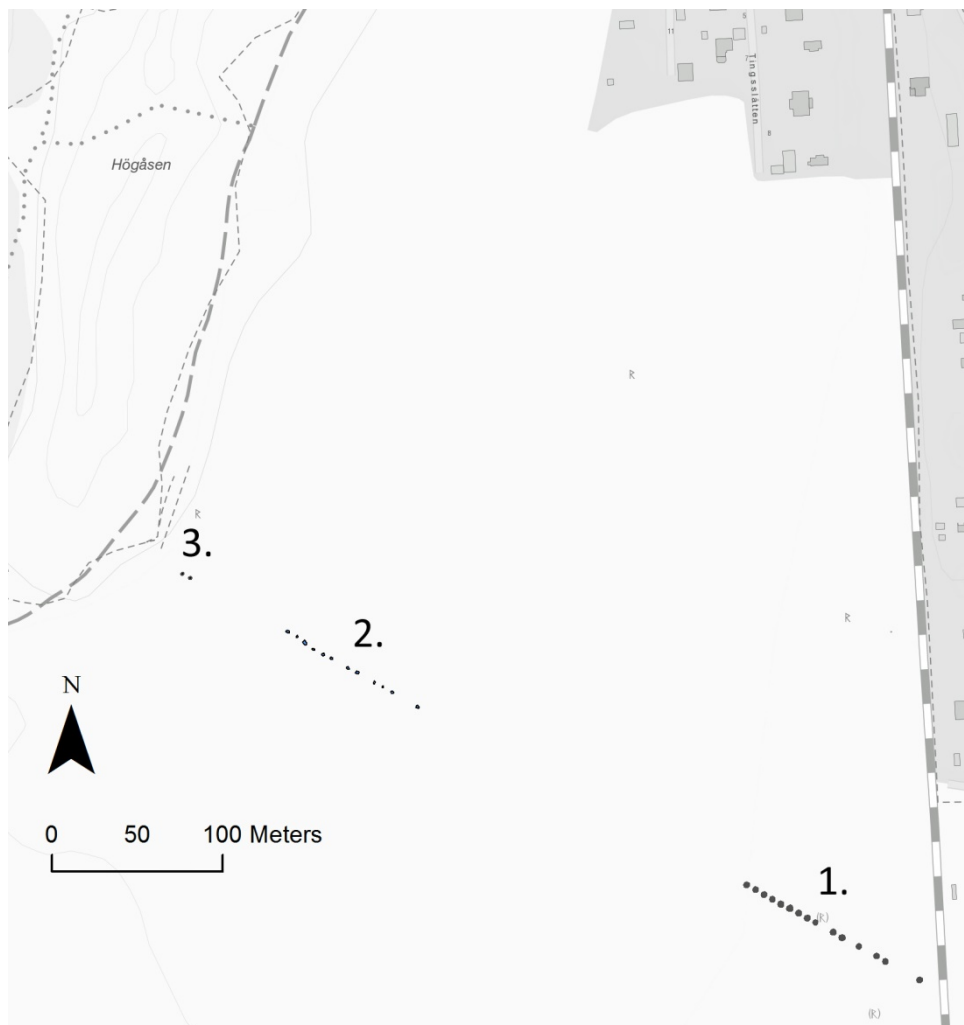
Den andra ytan omfattar magnetometerkarterade anomalier som bedömts (Trinks & Biwall 2011) utgöra en möjlig fortsättning på den rad av stolpfundament som undersökts inför utbyggnaden av Ostkustbanan (Beronius, Göthberg, Seiler & Wikborg 2013). Detta skulle i så fall innebära att stolpraden löpt fram till Högåsengravfältets sydspets och därifrån vinklat av norrut. Enligt Trinks & Biwall (2011, s. 30) visade magnetometerundersökningen 12 stenfyllda gropar. Denna undersökning har dock kunnat visa att anomalierna orsakats av annat. Av stolpradens 12 anomalier/stenfyllda gropar undersöktes fem¹. Av de fem undersökta visade sig bara en vara ett stolpfundament av samma karaktär som de tidigare undersökta. Ytterligare ett stolpfundament påträffades ca fem m väster om föregående. Denna anläggning var inte upptagen bland de 12 anomalier som uttalats vara stenfyllda gropar hörande till en stolprad. Övriga bestod av härd, odlingslager, naturbildning och stenlyft. Avbaningen av ytan på östra sidan av Högåsen var intressant såtillvida att detta var första gången som större ytor avtäcktes här. Det fanns inga spår av överplöjda gravar inom ytan och endast enstaka boplotsrelaterade anläggningar. Området förefaller inte vara djupplöjt då ett äldre lager tolkat som odlingslager utan recent inblandning konstaterades. Ytan ligger mer än 400 meter från närmaste boplots från äldre järnålder. Därför är det intressant vad den konstaterade härden från folkvandringstid representerar. Är det en form av aktiviteter i utmarksläge, utkanten av en boplots eller gravrelaterade aktiviteter från en fas där gravar ännu saknas på gravfältet.

Gamla Uppsala är tillsammans med exempelvis Birka ett av de fornlämningsområden där stora insatser gjordes under tidigt 1900-tal för att skapa ett parkliknande fornlämningsområde, där tidigare bebyggelse nedmonterades, där bruket av marken radikalt förändrades och där landskapets omformades för att passa de antikvariska idealen för perioden. Vid arkeologiska undersökningar i västra Gamla Uppsala dyker det repetitivt upp spår av dessa aktiviteter. Detta projekt har stött på spåren av det omformade landskapet vid 2013 års undersökningar av den s.k. Offerlunden och återigen vid denna undersökning. Tidiga 1900-talets omstöpningar av landskapet har i sig blivit monument som arkeologiskt måste undersökas och dateras för att förstås.

¹ Anomali nr 25, 27, 28, 29, 31. Se Digitalt material.

Undersökningen 2014 var begränsad i både tid och rum men gav för helhetstolkningarna av Gamla Uppsala följande viktiga delresultat:

1. En avskrivning av vallanläggningen på västra sidan av Högåsen som en förhistorisk konstruktion. Vallen är ett resultat av Riksantikvarieämbetets återfyllning av ett grustag i samband med iordningsställandet av Gamla Uppsala fornlämningsområde. Grustaget finns avbildat sedan 1600-talet.
2. En härd utgör det första belägget på folkvandringstida aktiviteter i södra delen av Högåsen.
3. En ny och arkeologiskt baserad avgränsning av södra raden av stolpfundament.
4. En avskrivning av en föreslagen möjlig N-S löpande stolprad på Högåsens östra sida. En av fem undersökta magnetometeranomalier visade sig vara en anläggning av samma typ som de tidigare undersökta stolpfundamenten tillhörande stolpraderna i Gamla Uppsala.

Figur 28. Södra raden av stolpfundament. 1: Stolpfundament undersökta 2013. 2: Magnetometerundersökning 2011. 3: Stolpfundament 2014.

Figur 29. Större delen av arbetsstyrkan samlad på platsen för den förmodade vallanläggningen. Från vänster: Hampus Norrgren, Fredrik Thölin, Bálint Tóth, Josefin Ohlsson, Frida Löjdström, Karolina Karlsson och Anton Seiler. Foto: Jonas Wikborg.

Figur 30. Delar av arbetsstyrkan samlad vid ett framrensat stolpfundament i åkermarken söder om Kungshögarna. Från vänster: Josefin Ohlsson, Karolina Karlsson, John Ljungkvist, Per Frölund och Jonas Wikborg. Foto: Jonna Sarén Lundahl.

Administrativa uppgifter

Plats: Gamla Uppsala, Uppsala kommun, Uppsala län, Sverige.

Fastighet: Gamla Uppsala 74:8, Gamla Uppsala 21:76. Distrikt Gamla Uppsala (215154).

Fornlämningsnummer: Uppsala 123:1. Uppsala 586:1

Fornlämningsstyp: Boplatslämningar Uppsala 123:1. Gränsbestämt område Uppsala 586:1.

Undersökningstyp: Särskild undersökning.

Orsak: Forskning.

Fältarbetsperiod: 2014-09-15 – 2014-09-19.

Koordinatsystem: SWEREF99TM.

Höjdsystem: RH 2000.

Projektmedlemmar: John Ljungkvist, Uppsala universitet; Per Frölund, Upplandsmuseet; Jonas Wikborg, SAU; Anton Seiler, RAÄ UV; Daniel Löwenborg, Uppsala universitet; Fredrik Thölin, SAU; Bálint Tóth, Université Paris-Sorbonne samt Karolina Karlsson, Frida Löjdström, Hampus Norrback och Therese Olsson (samtliga Masterprogrammet, Inst. för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet).

Upplandsmuseets diarienummer: AR-743-2014

Upplandsmuseets projektnummer: 8506

Handläggare på länsstyrelsen i Uppsala län: Tina Fors

Länsstyrelsens beslutsdatum och diarienummer: 2014-08-19, 431-4359-14

Fynd: Förvaras tillsvidare i väntan på beslut om fyndfördelning. i Upplandsmuseets föremålsmagasin i Morgongåva.

Dokumentationsmaterial: Förvaras vid Upplandsmuseet.

Referenser

- Alström, Ulf & Duczko, Wladyslaw. 2005. *Vid Högåsens utkant: ett bortodlat gravområde med skelett under högar. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 123, Gamla Uppsala 74:8, Gamla Uppsala socken, Uppsala. Västerås*
- Arwidsson, Greta. 1948. Valsgärde-Fullerö. *Tor*, 1. Uppsala. s. 34-48.
- Beronius Jörpeland, Lena, Göthberg, Hans, Ljungkvist, John, Seiler, Anton & Wikborg, Jonas. 2011. *Återigen i Gamla Uppsala. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Uppland, Gamla Uppsala socken, Gamla Uppsala. RAÄ UV rapport 2011:95; Upplandsmuseets rapporter 2011:15; SAU Rapport 2011:9.*
- Beronius Jörpeland, Lena, Göthberg, Hans, Seiler, Anton & Wikborg, Jonas. 2013. Monumentala stolprader i Gamla Uppsala. *Fornvännen*, 2013, 108:4. Stockholm. s. 278-281.
- Carlsson, Ronnie, Göthberg, Hans & Lovén, Christian. 2010. *Uppsala domkyrka. 2, Domkyrkan i Gamla Uppsala. Nuvarande kyrkans omgivningar. Uppsala.*
- Gustawsson, Karl A. 1949. Gamla Uppsala fornminnesområde. *Fornvännen* 1949. s. 352-361.
- Lindqvist, Sune. 1936. *Uppsala högar och Ottarshögen. Stockholm.*
- Rahmqvist, Sigurd. 1986. Gamla Uppsala by – Upplands största. I: Nevéus, Torgny, Lundh, Herbert & Cnattingius, Nanna (red.). *Uppsala stads historia. 7, Från Östra Aros till Uppsala: en samling uppsatser kring det medeltida Uppsala. Uppsala.*
- Rudbeck, Olof. 1938. *Olaus Rudbecks Atlantica: svenska originaltexten. Taflor. Facs.-uppl. Stockholm och Uppsala.*
- Trinks, Immo. & Biwall, Anders. 2011². *Arkeologisk prospektering av fornlämningsmiljön Gamla Uppsala. RAÄ UV Teknik. https://issuu.com/trinks/docs/gu_report_final_small*

Arkivmaterial

ATA

Truls Arnvidssons karta från år 1709 över Gamla Uppsala.

Lantmäteriakter

Lantmäteristyrelsens arkiv (Uppsala län, Gamla Uppsala socken, Gamla Uppsala)

Geometrisk avmätning 1640–41 B22-28: a5:78–79

Lagaskifte 1856 B22-28:13.

Lantmäterismyndigheternas arkiv (Uppsala län, Gamla Uppsala by, Gamla Uppsala)

Arealavmätning 1690 akt 03-gam-14

Digitalt material

Groprad_Högåsen.shp. Shape-fil innehållande markerade magnetometeranomalier från Trinks & Biwall 2011. Vänligen tillhandahållen av Anders Biwall, RAÄ/UV, 2014-09-09 09:43.

² Denna volym hittas på den digitala publiceringsplatsen Issuu (<https://issuu.com/>).

Bilaga 1: Fyndlista

F1, mellanfotsben från får. Fyndenhet 390, påträffad i lager 389, tillhörande nedgrävning 370.

F2, fotrotsben från nöt. Fyndenhet 576, påträffad i lager 575, tillhörande nedgrävning 549.

F3, rörbensfragment från däggdjur. Fyndenhet 577, påträffad i lager 575, tillhörande 549.

F4, rörbensfragment från däggdjur. Rensfynd i lager 389, tillhörande nedgrävning 370.

Bilaga 2: Vedartsanalys

Vedanatomisk analyse af 1 trækulsprov fra Gamla Uppsala, Uppland.

ID 1077, härd 461, lager 1076

Ca. 1500 ml ikke rent kol.

50 stk. = stickprov, analyseret med følgende resultat:

50 stk. *Picea abies*, gran, fra ganske unge, max. 25 år gamle, mindre stammer, der har vokset under ensartede forhold i sluttet, men ikke meget tæt, bestand.

C-14-prov: 1 stk. *Picea abies*, gran, med 2 årringe under bark.

Thomas Bartholin

Am Haidberg 18

D 21 465 Wentorf

0049 40 720 1821

Thomas.Bartholin@gmx.de

Bilaga 3: Beskrivningar

Jonas Wikborg

Stolpfundament 370

KONSTRUKTIONSTYP	Stolpfundament
BELÄGENHET	Gamla Uppsala 21:76 (Lilla gårdet)
NIVÅ	22,47 – 22,51 m ö.h.
UNDERLAG	Lera
BEVARINGSGRAD	Övre delen störd av sentida odling, matjordslagrets tjocklek ca 0,30 m
FORM & MÅTT:	Form i plan: Rundad Längd: 1,95 m Bredd: 1,90 m Djup, från frambanad markyta: inte undersökt Djup, från topp av uppstickande stenar: inte undersökt

DATERING

Dateringsspann: Kal. 68, 2% 658AD - 762AD, Kal. 95, 4% 652AD - 768AD.

Konstruktion: -

Brukning: -

Destruktion: Djurben från destruktionsfyllningen har ¹⁴C-daterats till vendeltidens andra hälft (Ua-49738)

Sammantagen datering: Den förmodade destruktionsfyllningen innehöll ben som ¹⁴C-daterats till vendeltidens andra hälft. Detta visar att destruktionsfyllningen inte kan ha inträffat före denna tidpunkt. Hur gamla benen var innan de hamnade i fyllningen är oklart. De stolpfundament som undersökts några hundra m längre österut inom ramen för OKB-projektet har dateringar som visar att stolparna har rests under folkvandringstid eller tidig vendeltid och att konstruktionen har destruerats under vendeltiden.

UNDERSÖKNINGSMETOD Efter avbaning rensades anläggningen och lodfotograferades och mättes in i plan. Inte undersökt.

BESKRIVNING

Stolpfundamentet låg i plan åkermark. Efter rensning framstod det som en rundad mörkfärgning med riklig förekomst av stenar. Sannolikt är anläggningens övre delar bortodlade av senare tiders jordbruksaktiviteter.

Nedgrävning: Nedgrävningen (370) var rundad i plan och mötte 1,95 x 1,90 m i diameter.

Stenkonstruktion: En förmodad stenskoning (395) upptog större delen av nedgrävningen. Totalt 16 stenar var synliga i den framrensade ytan. Stenstorleken varierade mellan 0,10 och 0,50 m.

Fyllning: I nedgrävningens fanns en fyllning av mörkbrun lera (389). I den nordöstra delen fanns ett stenfritt, ca 0,70 x 0,60 m stort rundat, stenfritt område som antas var utrymmet efter en förmodad trästolpe.

Träkonstruktion: Inga spår efter trästolpen iakttoogs.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

-

FYND Vid rensningen påträffades obrända djurben (se s. 25 ovan).

STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Id	Typ	Handling
370	Nedgrävning	Konstruktion
389	Lager fyllning	Konstruktion
395	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion

Stolpfundament 549

KONSTRUKTIONSTYP	Stolpfundament
BELÄGENHET	Gamla Uppsala 21:76 (Lilla gårdet)
NIVÅ	22,49 – 22,57 m ö.h.
UNDERLAG	Lera
BEVARINGSGRAD	Övre delen störd av sentida odling, matjordslagrets tjocklek ca 0,30 m
FORM & MÅTT	Form i plan: Rundad Längd: 1,80 m Bredd: 1,65 m Djup, från frambanad markyta: inte undersökt Djup, från topp av uppstickande stenar: inte undersökt

DATERING

Dateringsspann: Kal. 68, 2% 610AD - 650AD, Kal. 95, 4% 578AD - 661AD

Konstruktion: -

Brukning: -

Destruktion: Djurben från destruktionsfyllningen har ¹⁴C-daterats till vendeltidens första hälft (Ua- 49739)

Sammantagen datering: Den förmodade destruktionsfyllningen innehöll ben som ¹⁴C-daterats till vendeltidens första hälft. Detta visar att destruktionsfyllningen inte kan ha inträffat för denna tidpunkt. Hur gamla benen var innan de hamnade i fyllningen är oklart. De stolpfundament som undersökts några hundra m längre österut inom ramen för OKB-projektet har dateringar som visar att stolparna har rests under folkvandringstid eller tidig vendeltid och att konstruktionen har destruerats under vendeltiden.

UNDERSÖKNINGSMETOD	Efter avbanning rensades anläggningen och lodfotograferades och mättes in i plan. Inte undersökt.
--------------------	---

BESKRIVNING

Stolpfundamentet låg i plan åkermark. Efter rensning framstod det som en rundad mörkfärgning med riklig förekomst av stenar. Sannolikt är anläggningens övre delar bortodlade av senare tiders jordbruksaktiviteter.

Nedgrävning: Nedgrävningen (549) var rundad i plan och mötte 1,80 x 1,65 m i diameter.

Stenkonstruktion: En förmodad stenskoning (650) var belägen i nedgrävningens ytterkanter. Totalt 15 stenar var synliga i den framrensade ytan. Stenstorleken varierade mellan 0,15 och 0,40 m.

Fyllning: I nedgrävningens fanns en fyllning av mörkbrun lera (575). I de centrala delarna fanns ett stenfritt, ca 0,70 x 0,60 m stort rundat, stenfritt område som antas var utrymnet efter en förmodad trästolpe.

Träkonstruktion: Inga spår efter trästolpen iaktogs.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

-

FYND	Vid rensningen påträffades obrända djurben (se s. 25 ovan)
------	--

STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Id	Typ	Handling
549	Nedgrävning	Konstruktion
575	Lager fyllning	Konstruktion/destruktion
650	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion

Härd 461

KONSTRUKTIONSTYP	Härd
BELÄGENHET	Gamla Uppsala 21:76 (Lilla gårdet)Lilla gårdet
NIVÅ	24,92 – 25,16 m ö.h.
UNDERLAG	Lera
BEVARINGSGRAD	Övre delen störd av sentida odling, matjordslagrets tjocklek ca 0,30 m
FORM & MÅTT	Form i plan: Rektangulär m. rundade hörn Längd: 1,52 m Bredd: 0,91 m Djup, från frambanad markyta: 0,22 m

DATERING

Dateringsspann: Kal. 68, 2% 396AD - 526AD, Kal. 95, 4% 385AD - 534AD

Konstruktion: -

Brukning: -

Destruktion: Träkol (tall) från härdens botten har ¹⁴C-daterats till folkvandringstid (Ua- 49737)

Sammantagen datering: Härdens bottenlager innehöll träkol som ¹⁴C-daterats folkvandringstid. Kollagret härrör sannolikt från anläggningens sista användning.

UNDERSÖKNINGSMETOD	Efter avbaning rensades anläggningen och lodfotograferades och mättes in i plan. Därefter plockades skärvstenspackning bestående av två lager bort. Sist undersöktes det kolfyllda bottenlagret
--------------------	---

BESKRIVNING

Härden låg i plan åkermark. Efter rensning framstod det som en rektangulär mörkfärgning med förekomst av stenar. Sannolikt är anläggningens övre delar bortodlade av senare tiders jordbruksaktiviteter.

Nedgrävning: Nedgrävningen (461) var rektangulär med rundade hörn mätte 1,52 x 0,91 m i diameter.

Fyllning: I nedgrävningens fanns en fyllning av skärvig, skörbränd sten ca 0,05-0,15 m stora (482) blandad med siltig lera (480-481). I nedgrävningens botten fanns en 0,02 m tj lager (1076) med träkol, delvis bestående av större sammanhängande stycken med fibrer i gropens längdriktning. Under nedgrävningens botten hade det naturliga underlaget blivit orangefärgat omkring 0,04 m ned, sannolikt var detta orsakat av värmen från elden och de upphettade stenarna.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

-

FYND	Inga fynd
------	-----------

STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Id	Typ	Handling
461	Nedgrävning	Konstruktion
480-482	Fyllning	Konstruktion
1076	Kollager	Konstruktion